הגמרא מביאה מחלוקת בדין לחי העומד מאליו: **אִיתְּמַר** – נאמר בבית המדרש, **לְחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו** – לחי העומד בצד כותל המבוי במקום הראוי ללחי, אך לא קבעוהו שם לשם הכשר המבוי, אלא היה עומד מאליו במקום זה, **אַבַּיֵי אָמַר, חָוֵי לֶחִי** – הרי זה לחי, ומכשיר את המבוי בטלטול, **וְרָבָא אָמַר, לֹא חָוֵי לֶחִי** – אין זה לחי שמכשיר את המבוי.

הגמרא מבארת במה נחלקו אביי ורבא. אומרת הגמרא: **הֵיכָא דְּלָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל** – כאשר לא היתה דעתם של בני המבוי מערב שבת לסמוך על הלחי העומד מאליו, וכגון שהיה שם לחי אחר שסמכו עליו להכשר המבוי, ובשבת נפל אותו לחי האחר, וכעת בשבת רוצים לסמוך על הלחי העומד שם מאליו, בזה **כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי** – לא נחלקו בדבר זה אביי ורבא, ושניהם מודים **דְּלָא חָוֵי לֶחִי,** כיון שלא סמכו עליו להכשר המבוי מערב שבת, **כִּי פְּלִיגִי – בְּמָה נְחַלְקוּ, הֵיכָא דְּסָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל** – כאשר סמכו בני המבוי מערב שבת על הלחי שהיה עומד שם מאליו, **אַבַּיֵי אָמַר, חָוֵי לֶחִי, דְּהָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל** – שהרי סמכו עליו מערב שבת, **וְרָבָא אָמַר, לֹא חָוֵי לֶחִי, כֵּיוָן דְּמַעֲקַר לֵיהּ אַדַּעְתֵּיהּ דְּהָכֵי עֲבִידִי** – כיון שמתחילה לא הניחוהו שם להכשר המבוי **לֹא חָוֵי לֶחִי.**

הגמרא מבררת אם מחלוקת זו שנחלקו בה אביי ורבא היא אף במחיצה העומדת מאליה. אומרת הגמרא: **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – היה עולה בדעתך לומר, **כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגִי בְּלֶחִי** – כשם שנחלקו אביי ורבא בלחי העומד מאליו אם הוא נחשב ללחי או לא, **פְּלִיגִי נַמִּי** – נחלקו אף **בִּמְחִיצָה** העומדת מאליה, שלדעת אביי נחשבת למחיצה ולדעת רבא אין זה נחשב למחיצה.

הגמרא רוצה להוכיח מכמה מקומות אם מחיצה העומדת מאליה יש לה דין מחיצה: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה שמחיצה העומדת מאליה יש לה דין מחיצה, שנינו במשנה (סוכה כד:) **הָעוֹשֶׂה סוּכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת, וְאִילָנוֹת הֵם דְּפָנוֹת לָהּ** – לסוכה, הרי זו סוכה **כְּשֵׁרָה.** ומוכח שמחיצה העשויה מאליה הרי היא מחיצה כשרה, שהרי האילנות שמשתמש בהם למחיצת הסוכה, עשויות מאליהן הן.

דוחה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – כאן במשנה זו במה אנו עוסקים, **שֶׁנְּטָעָן מִתְּחִילָּה לְכָךְ** – שנטע את האילנות מתחילה כדי לעשותן דופן לסוכה, ולכך אין הן מחיצות העשויות מאליהן.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן שנטען מתחילה לעשותן דופן לסוכה, **פְּשִׁיטָא** – הרי דין פשוט הוא שהן כשרות לדופן סוכה, ומה החידוש בכך.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר שיש **לְיַגְּזוֹר** שלא לעשות מהאילנות דופן לסוכה, **דֵּילְמָא אָתֵי לְאִישְׁתַּמּוֹשֵׁי** – שמא יבוא להשתמש **בְּאִילָן** זה של הסוכה ביום טוב ויעלה בו, ומתוך כך עלול הוא לתלוש מן האילן לאיזה צורך, ויעבור על איסור תורה של קוצר. **קָא מַשְׁמַע לָן** – משמיעה לנו המשנה שאין לגזור משום כך ומותר לעשות את האילנות דופן לסוכה.

הגמרא מביאה ראיה ממקום אחר: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא לענין פסי ביראות [–עמודים שמניחים סביבות באר מים הנמצאת ברשות הרבים, כדי שישמשו כמחיצות ויעשו את המקום שבין העמודים לרשות היחיד, ויוכלו להוציא מים מהבאר שהיא רשות היחיד להשקות בהם את הבהמות העומדות בצד הבאר], אם **הָיָה שָׁם** בצד הבאר, **אִילָן אוֹ גָּדֵר** של אבנים שרחבם אמה על אמה, **אוֹ חֲצִי חֲקָקִים** – קנים נטועים וסמוכים זה לזה כעין מחיצה, הרי זה **נִידּוֹן מְשׁוּם דְּיוֹמָד** – נחשב למחיצה כדין דיומד [–שני עמודים מחוברים כמין האות רי"ש] הראויים לפסי ביראות [ציור ב]. ומברייתא זו יש להוכיח שמחיצה העומדת מאליה היא מחיצה, שהרי האילן והגדר ומחיצת הקנים שסומך עליהם לפסי ביראות נעשו מאליהם, ולא העמידום שם לשם מחיצה.

דוחה הגמרא ראיה זו: **הָכָא נַמִּי** – גם כאן בדין פסי ביראות, **בְּמַאי עָסְקִינַן** – במה אנו עוסקים, **שֶׁעֲשָׂאָן מִתְּחִילָּה לְכָךְ** – לשם פסי ביראות, ולכך יכול להחשיבם למחיצה כיון שאין זו מחיצה הנעשית מאליה.

מקשה הגמרא על דחייה זו: **אִי הָכִי** – אם כן שעשאן לשם מחיצה, **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** – מהו החידוש בכך שיכול להחשיבם כמחיצה לענין פסי ביראות.

מתרצת הגמרא: [**קָא מַשְׁמַע לָן**] – הברייתא באה כדי להשמיענו דין דיומד כשהיתה **חִיצַּת הַקָּנִים** עשויה **קָנֶה קָנֶה** ורווח של **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים** ביניהם, שהיינו סבורים לומר שלא תיחשב לדיומד, **וּקְדָכְיָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵי מֵרַבָּה** – וכמו ששאל אביי מרבה, על מחיצת הקנים שהיתה עשויה קנה קנה, ורווח של פחות משלשה טפחים ביניהם, אם נחשבת כדיומד לענין פסי ביראות או לא. ואכן רבה השיב לו שמברייתא זו מוכח שנחשבת למחיצה. ואם כן חידוש הברייתא הוא, שאפילו אם אין הם סמוכים ממש אלא יש רווח של פחות משלשה טפחים ביניהם, הרי הם נחשבים לדיומד.

הגמרא מביאה ראיה ממקום אחר: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (להלן צט:) **אֵילָן הַמַּסִּיךְ עַל הָאָרֹן** – אילן שהיה גזעו גבוה עשרה טפחים, וענפיו נוטים מכל צדדיו סביב ונכפפים עד לארץ, **אִם אֵין** קצה **נוֹפוֹ** [–ענפיו] **גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֹן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,** הרי הוא כלבוד ומחובר לארץ, **וּמְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו** בשבת, כיון שענפי האילן הם כמחיצות הגבוהות עשרה טפחים [ציור ג], ומקום המוקף ארבע מחיצות הרי הוא כרשות היחיד לענין טלטול בשבת. ומכאן יש להוכיח שמחיצה הנעשית מאליה הרי היא מחיצה לענין שבת, שהרי ענפי האילן נעשו בידי שמים ולא בידי אדם.

דוחה הגמרא ראיה זו: **הָכָא נַמִּי** – גם כאן בדין אילן המיסך על הארץ, **בְּמַאי עָסְקִינַן** – במה אנו עוסקים, **שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִילָּה לְכָךְ** – כדי להשתמש בו כמחיצות לענין שבת, ולכן אין זה נחשב למחיצה הנעשית מאליה, אלא למחיצה הנעשית בידי אדם.

מקשה הגמרא על דחייה זו: **אִי הָכִי** – אם כן שמשנה זו עוסקת במחיצה הנעשית בידי אדם, **לִיטַּלְטֵל בְּכוּלּוֹ** – יהא מותר לטלטל תחת כל האילן, ואפילו הוא גדול ביותר, **אַלְמָה** – ולמה **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,** שאילן המיסך **אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ** – תחתיו, בכולו, **אֶלָּא** אם כן היה גודלו **בֵּית סָאתַיִם** בלבד, אבל אם היה גודלו יותר מבית סאתים אין היתר לטלטל אלא בארבע אמות של האדם בלבד. והרי חצר שהקיפוה כדי לדור בה, מותר לטלטל בכולה אפילו אם היא גדולה הרבה מבית סאתים, ואף אילן זה אם אכן נטעוהו לשם מחיצה הרי דינו כחצר המוקפת לשם דירה.

מתרצת הגמרא: הטעם שאם היה האילן גדול מבית סאתים שאסור לטלטל בכולו, הוא **מְשׁוּם דְּהָוֵי דִּירָה שַׁתַּשְׁמִישָׁהּ לַאֲוִיר** – שזו היא דירה שאינה עשויה לצורך ההשתמשות בתוכה אלא לצורך אויר שחוצה לה, שאפילו אם נטע את האילן בשביל שיהיה מחיצה, לא נעשית מחיצה זו לדור בה, אלא בשביל שומרי השדות השומרים על השדות שסביב האילן, שיהיה להם צל תחת ענפי האילן, ועיקר שהותם שם הוא רק בעל כרחם כדי לשמור על השדות שבחוץ, **וְכָל דִּירָה שֶׁתַּשְׁמִישָׁהּ** אינה כדי לדור בתוכה, אלא **לְצורך אֲוִיר** שחוצה לה, **אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ** – בכולה, **אֶלָּא** כשההיקף שלה פחות מ**בֵּית סָאתַיִם.**

הגמרא מביאה ראיה ממקום אחר: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **שַׁבָּת בְּתֵל** – נכנסה לו שבת כשהיה עומד בתל **שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה** טפחים, **וְשִׁטַּח** התל **הוּא מֵאַרְבַּע** על ארבע **אַמּוֹת** מרובעות **וְעַד בֵּית סָאתַיִם, וְכֵן** אם נכנסה לו שבת והיה עומד **בְּגַגָּא** – נקיק שבין הסלעים **שֶׁהוּא עָמוֹק עֲשָׂרָה, וְשִׁטַּח** הנקע **הוּא מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד בֵּית סָאתַיִם.** וְכן אם שבת **בְּקָמָה קְצוּרָה** – תבואה שקצרוה ונעשה מקום פנוי מתבואה, **וְשִׁבּוֹלוֹת** בגובה עשרה טפחים **מַקִּיפוֹת אוֹתָהּ,** והיה שטחה של הקמה הקצורה, מארבע אמות ועד בית סאתים, **מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוֹצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה** – מותר לו לילך בשבת בכל מקום התל, הנקע או

המשך בעמ' קס

הקמה שהוא מקום שביתתו, וכן יכול לילך עד אלפים אמה מחוץ לאותו המקום, מפני שמותר לאדם לילך בשבת אלפים אמה מחוץ למקום שביתתו. ומברייתא זו יש להוכיח שמחיצה הנעשית מאליה הרי היא מחיצה, שהרי מחיצות אלו השנויות בברייתא מאליהן נעשו.

הגמרא מבארת שאין לדחות את הראיה כדרך שדחינו לעיל. אומרת הגמרא: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר, **הָכָא נָמֵי** – שגם כאן הברייתא עוסקת **בְּשֶׁעָשָׂה** את המחיצות **מִתְּחִילָּה לְכָךְ** – כדי שישמשו לו להיקף. **בְּשִׁלְמָא קָמָה לְחַיֵּי** – הברייתא מובנת אם נפרשה כך לענין קמה, דהיינו שזרע את התבואה לשם מחיצה, **אֶלָּא תֵּל וְנַקַּע** שמימות עולם עשויים כך, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבארם, הרי לא מסתבר לומר שהברייתא עוסקת דווקא בתל או נקע שעשאם אדם לשם מחיצה. ומכאן שמחיצה הנעשית מאליה יש לה שם מחיצה.

מכח ראיה זו מסיקה הגמרא שמחיצה הנעשית מאליה לדעת כולם כשרה, ואביי ורבא נחלקו רק בלחי: **אֶלָּא, בְּמְחִיצוֹת** הנעשין מאליהן, **כּוּלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – לא נחלקו אביי ורבא, ואף רבא הסובר שלחי הנעשה מאליו אינו לחי, מודה ד'מחיצה הנעשית מאליה **הַוְיָא מְחִיצָה, כִּי פְּלִיגִי** – במה נחלקו, **בְּלָחִי, אַבַּיֵי** הסובר שלחי הנעשה מאליו הוא לחי, **לְטַעֲמֵיהּ** – לשיטתו הוא הולך, **דְּאָמַר, הכשר לֶחִי הוא מִשּׁוּם מְחִיצָה, וּמְחִיצָה הָעֲשׂוּיָה מֵאֲלֵיהָ הַוְיָא מְחִיצָה, ולכך גם לחי הנעשה מאליו כשר. וְרָבָא לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר הכשר לֶחִי הוא מִשּׁוּם הֵיכֵר**, שאין היתר הטלטול אלא במבוי ולא ברשות הרבים, ולכן **אִי עֲבִידָא בְּיָדַיִם** – אם נעשה הלחי בידים **הַוְיָא הֵיכֵר** – הרי זה היכר, **וְאִי לָא** נעשה בידים, אלא עומד שם מאליו, **לָא הַוְיָא הֵיכֵר** – אין זה היכר, ולכן אינו לחי.

הגמרא מביאה ראיה מכמה מקומות אם לחי הנעשה מאליו יש לו דין לחי או לא: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה שלחי הנעשה מאליו יש לו דין לחי, שנינו בברייתא, **אַבְנֵי גֵּדֶר הַיּוֹצְאוֹת** מִן **הַגָּדֵר** – אבנים הבולטות מכותל המבוי לתוך רוחב המבוי זו למעלה מזו בגובה עשרה טפחים, **וּמוּבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ**, אם הרווח ביניהן **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, הרי זה לבוד, **וְאֵין צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר** למבוי, שאבנים אלו הן כמחוברות אחת לחברתה וכשרות משום לחי, אבל אם יש ביניהן **שְׁלֹשָׁה** טפחים, **צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר** להכשר המבוי [ציור ד]. ומברייתא זו יש להוכיח שלחי הנעשה מאליו כשר ללחי, שהרי מן הסתם לא היתה כוונתו בשעת עשיית הכותל להוציא אבנים אלו לשם לחי, ואף על פי כן אם אין ביניהן שלשה טפחים הרי זה כשר ללחי.

דוחה הגמרא ראיה זו: **הָכָא נָמֵי** – גם כאן יש לפרש **שֶׁבָּנָאן מִתְּחִילָּה** כשהן יוצאות מן הכותל **לְכָךְ** – לשם לחי, ואין להוכיח מכאן לענין לחי הנעשה מאליו.

מקשה הגמרא על דחייה זו: **אִי הָכִי** – אם כן שמדובר שעשאן לשם לחי, **פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא הדבר שכשר משום לחי, ומה באה הברייתא ללמדנו.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר, שאפילו אם עשה אבנים אלו לשם לחי, לא יהיו כשרות ללחי, משום שאין כאן היכר שנעשו ללחי, אלא נראין **שֶׁלְּמֵיסַר בְּנָיְינָא הוּא דַּעֲבִידָא** – להחזיק כותל נוסף אם ירצה לבנות שם הוא נעשה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – משמיעה הברייתא, שכיון שעשה את האבנים לשם לחי הרי זה כשר ללחי.

הגמרא מביאה ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה אחרת שלחי העומד מאליו יש לו דין לחי, **דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא** – ששנה רבי חייא בריייתא, **כּוֹתֶל** מבוי **שֶׁצִּידּוֹ הָאֶחָד** של הכותל **כָּנוּס** מֵהֶחֱרוֹ – נכנס פנימה לצד הבתים שמאחריו, מעט יותר מצידו האחר, כלומר, שכותל המבוי באורכו צר יותר בצד אחד של המבוי מבצד האחר, ומתוך כך יש באמצע כותל המבוי כמין בליטה, **בֵּין שְׁנֵיהֶן** הבליטה **מֻבְחָן** – מחוץ למבוי, לאנשי רשות הרבים, **וְשָׁוֶה מְבֻפָּנִים** – ובתוך המבוי אין הבליטה נראית, והיינו באופן שצד הכותל הכנוס והצר הוא בצידו החיצון של המבוי [ציור ה], **וּבֵין שְׁנֵיהֶן** המקום הכנוס **מְבֻפָּנִים** – מתוך המבוי **וְשָׁוֶה מֻבְחָן** – ומצד הכניסה למבוי אין הבליטה נראית, והיינו באופן שצד הכותל הכנוס והצר הוא בצידו הפנימי של המבוי [ציור ו], הרי אותו המקום הבולט, **נִדּוֹן מְשׁוּם לֶחִי** – כשר ללחי. ומכאן יש להוכיח שלחי הנעשה מאליו כשר ללחי, שהרי מסתבר שלא עשו את הכותל צר במקום אחד מחבירו יותר לשם לחי.

דוחה הגמרא ראיה זו: **הָכָא נָמֵי** – גם כאן יש לפרש שמדובר **שֶׁעָשָׂאוֹ** – את אותו המקום הרחב בכותל יותר מחבירו, **מִתְּחִילָּה לְכָךְ** – בשביל לחי, ולכן הוא כשר, ואין להוכיח מכאן אם לחי העומד מאליו כשר או לא.

מקשה הגמרא על דחייה זו: **אִי הָכִי** – אם כן שמדובר שעשאו בשביל לחי, **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** – מה באה הברייתא להשמיענו, הרי הדבר פשוט שהוא כשר.

מתרצת הגמרא: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – דין זה משמיעה לנו הברייתא, שלחי **הַנִּרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבְּפָנִים** – שאינו נראה לישובים במבוי אלא לבני רשות הרבים, הוא **נִדּוֹן מְשׁוּם לֶחִי**, ואין צריך שיהא הלחי נראה להעומדים מבפנים.

הגמרא מביאה ראיה שאין עליה תשובה שלחי העומד מאליו נידון משום לחי: **תָּא שְׁמַע** ממעשה שהיה, **דְּרַב הֲוָה יָתִיב בְּהַהוּא מְבוֹאָה** – היה יושב במבוי אחד, **הֲוָה יָתִיב** – והיה יושב, **רַב הוּנָא קַמֵּיהּ** [–לפניו]. **אֲמַר לֵיהּ רב לְשַׁמָּעָיָה** [–לשמשו], **זִיל אַיְיתֵי לִי כּוּזָא דְּמַיָּא** – לך והבא לי כלי חרס קטן של מים. **עַד דְּאָתָא** [–עד שבא], **נָפַל לֶחְיָא** – נפל הלחי של המבוי ממקומו, **אַחֲוֵי לֵיהּ בִּידֵיהּ** – רמז רב בידיו לשמשו שנפל העירוב ואסור לטלטל במבוי, **קָם אַהֲדְּכֵיהּ** – עמד השמש על מקומו. **אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לרב, לָא סָבַר לָהּ מַר** – וכי אינו סובר מר שאפשר **לְסָמוֹךְ אַדִּיקְלָא** – לסמוך על הדקל שהיה עומד שם ליד פתח המבוי. **אָמַר** רב, **דָּמֵי הַאי מַיָּרְבָּנָן** – דומה חכם זה מן החכמים [–רב הונא], **כְּמַאן דְּלָא פְּרֵשֵׁי אִינְשֵׁי שְׁמַעְתָּא** – כמי שלא פירשו לו בני אדם סוגיא זו של לחי, שהרי **מִי סָמְכִינַן עָלַיְיהּ מֵאֶתְמוֹל** – וכי סמכו על דקל זה מערב שבת ללחי, הלא בערב שבת סמכו על הלחי האחר שהיה שם ונפל, ואי אפשר להתיר את המבוי ולסמוך על הדקל שעומד בפתח המבוי. ומדייקת הגמרא, **מַתְקֵיף לָהּ** – הטעם שאין הדקל כשר ללחי הוא משום שלא סמכו עליו מערב שבת ללחי, **הָא סָמְכִינַן** – ומשמע שאילו היו סומכים על הדקל מערב שבת **הֲוֵי לֶחִי** – הרי זה לחי כשר, ומוכח מדברי רב שההלכה היא כאביי הסובר שלחי העומד מאליו [שסמכו עליו מערב שבת], הרי הוא לחי כשר.

הגמרא מבררת האם יש לדחות את הראיה, ואדרבה, להוכיח ממעשה זה שלא כדעת אביי: **לֵימָא אַבַּיֵי וְרָבָא בִּדְלָא סָמְכִינַן עָלַיְיהּ פְּלִיגִי** – האם נאמר שמחלוקת אביי ורבא אם לחי העומד מאליו הוא לחי או לא, היינו כשלא סמכו על אותו הלחי מערב שבת, **הָא סָמְכִינַן עָלַיְיהּ** – אבל אם סמכו על לחי זה מערב שבת, לדעת שניהם **הֲוֵי לֶחִי**, ואם כן ממעשה זה שהיה לחי אחר ונפל באמצע השבת ולא רצה רב לסמוך על הדקל שהיה עומד בפתח המבוי, יש להוכיח שלא כדעת אביי שסובר שאף אם לא סמכו על הלחי מערב שבת הוא כשר.

משיבה הגמרא: **לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – אל יעלה בדעתך לומר כן, שמחלוקת אביי ורבא בלחי שלא סמכו עליו מערב שבת, אלא מחלוקתם היא רק בלחי שסמכו עליו מערב שבת. ומנין לך שבכך נחלקו, **דְּהַהוּא בְּרָקָא** – שהיה מעשה ביציע [–מרפסת], **דַּהֲוָה בֵּי** – שהיה במבוי של **בַּר חָבוּ**, והיה שם עמוד בפתח המבוי שהיה מחזיק את היציע [ציור ז], **וַהֲווּ פְּלִיגֵי בָּהּ** – ונחלקו בעמוד זה **אַבַּיֵי וְרָבָא, כּוּלֵי שְׁנֵיהוּ** – כל ימיהם, אם הוא כשר ללחי או לא, אביי התיר לסמוך עליו ללחי ורבא אסר. וממה שנחלקו כל ימיהם מוכח שמחלוקתם בלחי העומד מאליו היא בלחי שסמכו עליו מערב שבת,

המשך בעמ' קנט

וְרַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר, מפני שאין בעלי חיים נעשים מחיצה, ולכך אין להם דין גולל.

דין נוסף: **וְכֵן כּוֹתְבִין עָלָיו** – על בעל חי, **גִּיטֵּי נָשִׁים** – גט לגרש בו אשה, ונותן את הבעל חי לאשה ומגורשת. **וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל** גט אשה הנכתב על בעל חיים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדינים השנויים במשנתנו, ועל פיה תתבאר מחלוקת התנאים במשנתנו: **תַּנְיָא** בברייתא, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים** – שהוא בעל חיים, **אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ לֹא דּוֹפֶן לְסוּכָּה** – אין מעמידים אותו לשמש דופן לסוכה, **וְלֹא** מעמידים אותו בצד כותל המבוי לשמש **לְחִי לְמָבוֹי,** וכן **לֹא** עושין אותו **פַּסִּין לְבֵירָאוֹת** – עמודים שתקנו חכמים להניחם סביב בורות מים שברשות הרבים, כדי שיוכלו לשאוב מים עבור עולי הרגלים ולהשקות את הבהמות העומדות סביב הבור, **וְכֵן לֹא** עושין אותו **גּוֹלֵל לַקֶּבֶר** – אם עשאוהו גולל לקבר אינו מטמא כשאר גולל.

מְשׁוּם [–בשמו של] **רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אָמְרוּ, אַף אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו** – על בעל חיים **גִּיטֵּי נָשִׁים.**

שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי** – מה טעמו של רבי יוסי הגלילי, שאין כותבים גיטי נשים על בעלי חיים.

משיבה הגמרא: **דְּתַנְיָא** בברייתא, כתוב בתורה בפרשת גירושין (דברים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ, וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר, וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ'. וממה שאמר הכתוב **'סֵפֶר', אִין לִי** ללמוד שיכול לגרשה **אֲפִלּוּ** כשיכתוב את הגט **בְּסֵפֶר** – על קלף, **מְנַיִן לְרַבּוֹת** שיכול לכתוב **עַל כָּל דָּבָר, תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב, **'וְכָתַב לָהּ',** שהיה לכתוב לומר 'ונתן ספר כריתות בידה' וממה שהאריך הכתוב ואמר 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה', יש ללמוד שהגט כשר **מִכָּל מָקוֹם** – שעל כל דבר יכול לכתוב את הגט. **וְאִם כֵּן** שכל דבר כשר לכתוב עליו את הגט, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה מלמדנו הכתוב באומרו **'סֵפֶר',** אלא **לוֹמַר לְךָ, מַה סֵּפֶר הוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים** וכן **אֵינוֹ אוֹכֵל** – אינו מאכל, **אַף כָּל דָּבָר** שבאים לכתוב עליו את הגט, צריך להיות דבר **שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאֵינוֹ אוֹכֵל.** ומכאן לומד רבי יוסי שגט הנכתב על בעלי חיים פסול.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן** החולקים על רבי יוסי הגלילי במשנתנו וסוברים שאפשר לכתוב גט על בעלי חיים, מה הם יענו על דרשתו של רבי יוסי הגלילי מ'ספר'.

משיבה הגמרא: רבנן יאמרו, **מִי כְּתִיב** – האם כתוב, וכתב לה כריתות **בַּסֵּפֶר,** בתוספת האות בי"ת, שיהיה משמע מכך שצריך לכתוב דוקא על ספר, הרי **'סֵפֶר'** בלא בי"ת **כְּתִיב,** ומשמע שלְסִפְרִית **דְּבָרִים בְּעָלְמָא הוּא דְּאָתָא** – שהכתוב בא לומר שהגט צריך שיהיה בו סיפור ענין הכריתות ביניהם, אך כיון שלא נאמר בכתוב היכן יכתוב את הגט, משמע שעל כל מה שירצה יכתבנו, ואף על בעלי חיים.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן,** כיון שהם מפרשים ש'ספר' אינו קלף דווקא, אלא יכול לכתוב על כל דבר שירצה, אם כן **הַאי** – מה שנאמר בתורה **'וְכָתַב לָהּ', מַאי דְּרָשֵׁי בֵּיהּ** – כיצד הם דורשים תיבות אלו, ומדוע האריך הכתוב לומר 'וכתב' שיהיה משמע שיכתבנו על כל דבר, והרי היה יכול לומר 'ונתן לה ספר כריתות'.

משיבה הגמרא: **הַהוּא** – הפסוק 'וכתב לה', **מִבָּעֵי לֵיהּ** – נצרך לדעת רבנן, ללמד **שִׁבְכְתִיבָה** האשה **מִתְגָּרֶשֶׁת, וְאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכָל סֵפֶר** – שאם נתן לה כסף ואמר לה הרי את מגורשת בו, אינה מגורשת, שאינה מתגרשת אלא בכתיבת גט בלבד. ומבארת הגמרא, מדוע היינו סבורים שהאשה מתגרשת בכסף, **דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, **הוֹאִיל וְאִיתְקַשׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָה** – כיון שהוקשו גירושין [הם היציאה מבית בעלה] לקידושין [שמהוה את עצמה לבעלה], **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים כד ב) 'וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר', ['ויצאה' היינו גירושין, 'והיתה' היינו קידושין], **אִם כֵּן יֵשׁ** ללמוד **שַׁמָּה הֲוָיָה בְּכָל סֵפֶר** – כשם שהאשה מתקדשת בכסף, **אַף יְצִיאָה בְּכָל סֵפֶר** – אף היא מתגרשת בכסף, **קָא מַשְׁמַע לָן** – משמיעה לנו התורה בפסוק 'וכתב לה', שאינה מתגרשת אלא בכתיבת גט בלבד.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, הַאי מֵהָכָא** – הלכה זו שאין האשה מתגרשת בכסף, **מְנָא לֵיהּ** – מנין לו. והרי תיבות 'וכתב לה' נצרכים לדעתו, ללמד שיכול לכתוב את הגט על כל דבר ולא רק על קלף.

משיבה הגמרא: **נַפְקָא לֵיהּ** – רבי יוסי הגלילי למד דבר זה, **מִ'סֵּפֶר כְּרִיתוּת'** – מכך שנאמרה תיבת 'כריתות' בסמוך לתיבת 'ספר', יש ללמוד **שֶׁסֵּפֶר כּוֹרְתָהּ** – ספר מפריד בינו לבינה, **וְאֵין דָּבָר אַחֵר כּוֹרְתָהּ** – ואינה מתגרשת בכסף או בדבר אחר.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן,** מה הם לומדים מסמיכות התיבות 'ספר כריתות'.

משיבה הגמרא: **הַאי** – הכתוב **'סֵפֶר כְּרִיתוּת', מִיבָּעֵי לֵיהּ** – נצרך לרבנן, **לְדָבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ** – ללמד שיהיה בגט סיפור דברים המבדיל בינו לבינה, ושלא יכתוב תנאי בגט שיקשרם יחד. **וּלְכִדְתַנְיָא** – וכמו ששנינו בברייתא, האומר לאשה **הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת** – בתנאי **שֶׁלֹּא תִּשְׁתִּי יַיִן** לעולם, או שאמר לה הרי זה גיטך **עַל מְנָת שֶׁלֹּא תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ לָעוֹלָם, אֵין זֶה כְּרִיתוּת,** שהרי כל חייה היא קשורה בו, שאינה יכולה לשתות יין או ללכת לבית אביה מחמתו, ולכן אינה מגורשת. אבל אם אמר לה הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין או שלא תלכי לבית אביך **כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם** – למשך שלושים יום בלבד, **הֲרֵי זֶה כְּרִיתוּת** מיד באותה שעה שנותן לה את הגט, שהרי לאחר שלושים יום, לא תהיה קשורה בו ותוכל לשתות יין או ללכת לבית אביה, ולכן היא מגורשת. והלכה זו שצריך שיהיה בגט דבר הכורת בינו לבינה, נלמדת מהפסוק 'ספר כריתות'.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי,** מנין הוא דורש הלכה זו שצריך שהגט יהיה דבר הכורת בינו לבינה, והרי לדעתו הפסוק 'ספר כריתות' נצרך ללמד שאינה מתגרשת בכסף.

משיבה הגמרא: **נַפְקָא לֵיהּ** – רבי יוסי הגלילי למד זאת, **מִכְּרֵת כְּרִיתוּת** – שהיה הכתוב יכול לומר 'וכתב לה ספר כרת', וממה שהאריך ואמר 'כריתות', יש ללמוד שצריך שיהיה דבר הכורת.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן,** מה הם ידרשו מכך שהאריכה התורה בתיבה זו וכתבה 'כריתות' ולא 'כרת'.

משיבה הגמרא: רבנן **'כְּרֵת כְּרִיתוּת' לֹא דָּרְשֵׁי,** משום שלדעתם אין לדרוש אריכות לשון זו.

משנה

משנה זו עוסקת בדין שיירה החונה בשבת במקום שאינו מוקף מחיצות, ומפרשת כיצד יכולים הם לתקן את מקום חנייתם שיהא מותר לטלטל בו.

שַׁיָּרָא [–חבורה של אנשים המהלכים יחד במדבר], **שָׁהֲתָה** בערב שבת **בְּבִקְעָה, וְהִקִּיפוּהָ** לבקעה קודם השבת בגדר העשויה **מִכְלֵי בְהֵמָה,** כגון אוכפים, או כרים המונחים תחת האוכף, **מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ** – מותרים לטלטל בתוך הבקעה בשבת, באותו מקום שהקיפוהו במחיצה, **וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא** הַגָּדֵר **גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים,** שזהו שיעור הכשר מחיצה, **וְלֹא יְהוּ** בו **פְּרִיצוֹת יְתֵרוֹת עַל הַבְּנָיָן,** כלומר, שבצירוף כל הפרצות שיש במחיצה זו לא יהא ה'פרוץ מרובה על העומד'.

המשנה מבארת דין נוסף בהלכות מחיצות: **כָּל פִּירְצָה שֶׁהִיא כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת** – רחבה עד עשר אמות, **מוּתֶּרֶת,** כלומר, אינה פוסלת את המחיצות, **מִפְּנֵי שֶׁהִיא** נידונית **כְּפֶתַח,** אבל אם רחבה היא **יֶתֶר מִכֵּאן** – יותר מעשר אמות, **אָסוּר** – פוסלת היא את כל המחיצות,

המשך בעמ' קנז

לפי שאינה נידונית כ'פתח', אפילו אם יש במחיצות 'עומד מרובה על הפרוץ'.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין 'פרוץ כעומד': **אִיתְּמַר** – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לענין מחיצה שיש בה **פְּרִיץ כְּעוֹמֵד**, כלומר, ששיעור החלק הפרוץ במחיצה הוא בדיוק כשיעור החלק הבנוי שבה. **רַב פָּפָּא אָמַר, מוּתָּר** – הרי זו מחיצה המתרת, ואילו **רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אָסוּר.**

הגמרא מבארת את סברות המחלוקת. **רַב פָּפָּא אָמַר מוּתָּר, הָכִי אַגְּמְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְמֹשֶׁה** – כך לימדו הקדוש ברוך הוא למשה בסיני את דין עשיית מחיצות, **לֹא תִּפְרֹץ רוּבָּהּ** – אל תעשה מחיצה שרובה פרוץ, שכן מחיצה כזו אינה מועילה להתיר. ומכלל הדברים אתה למד, שאם חציה פרוץ וחציה עומד כשירה היא. **רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר אָסוּר, הָכִי אַגְּמְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְמֹשֶׁה** – כך לימדו הקדוש ברוך הוא למשה בסיני, **גָּדֵר רוּבָּהּ** – עשה מחיצה הסגורה ברובה. ומכאן אתה למד, שאם בנויה היא רק בחציה אין כאן מחיצה המתרת.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו לשיטת רב פפא ומקשה על דברי רב הונא בריה דרב יהושע: **תָּנַן** – שנינו במשנתנו, **'וְלֹא יְהוּ פְּרָצוֹת יְתֵרוֹת עַל הַבִּנְיָן'**. מדייקת הגמרא: **הָא** בְּבִנְיָן – אבל אם שיעור הפירצות הוא בדיוק כשיעור הבנין, **מוּתָּר** – הרי זו מחיצה המתרת, כשיטת רב פפא, ושלא כדברי רב הונא בריה דרב יהושע.

מתרצת הגמרא: **לֹא תֵּימָא** – אל תאמר שיש לדייק מדברי המשנה **הָא בְּבִנְיָן מוּתָּר** – שאם היתה הפירצה כשיעור הבנין הרי זו מחיצה המתרת, **אֶלָּא אֵימָא** – אמור ותדייק כך, **אִם** שיעור הַבִּנְיָן **יֶתֶר עַל הַפִּירְצָה מוּתָּר.**

שבה הגמרא ומקשה: **אֲבָל** באופן ששיעור הפירצה הוא כְּשִׁיעוּר הַבִּנְיָן **מַאי** – מה יהא הדין לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע, **אָסוּר, אִי הָכִי** – אם כן, **לֵיתְנֵי** – צריכה היתה המשנה לִשְׁנוֹת כך, **'וְלֹא יְהוּ פִּירְצוֹת כַּבִּנְיָן'**, ולומדים היינו מכך שאף באופן ששיעור ה'פרוץ' הוא כשיעור ה'עומד' המחיצה פסולה. ומאחר ונקטה המשנה 'ולא יהו פירצות יתרות על הבנין' יש ללמוד שרק באופן זה המחיצה פסולה, אבל 'פרוץ כעומד' כשר, וכדברי רב פפא.

מסיקה הגמרא: **קַשְׁיָא** – אכן דברי המשנה קשים הם לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע.

הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת לשיטת רב פפא ומקשה על דברי רב הונא בריה דרב יהושע: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במסכת סוכה (טו.), **הַמְקָרֶה** [–עושה תקרה, מְסַכֵּךְ] את **סוּכָּתוֹ כְּשִׁפּוּדִין** – מוט המשמש לצליית בשר, **אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה** – קרשי המטה לאורכה, שפסולים הם לסיכוך, **אִם יֵשׁ רֵיוַח בֵּינֵיהֶן** – בין שפוד לשפוד, **כְּמוֹתָן** – כפי שיעור רוחב השפוד, והניח סכך כשר באותו המקום, הסוכה **כְּשֵׁרָה**, לפי שאין הסכך הפסול מרובה על הכשר.

מבואר מדברי המשנה, שאין צריך שיהיה הסכך הכשר מרובה על הפסול, אלא די בכך שיהיו שווים, ויש ללמוד מכאן שאף לענין מחיצות די שיהא שיעור ה'פרוץ' כשיעור ה'עומד', כשיטת רב פפא, ואין צריך שיהיה 'עומד מרובה על הפרוץ' כשיטת רב הונא בריה דרב יהושע.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן עוסקת משנה זו, **כְּשֶׁנִּבְנִים וְיוֹצֵא** – שיש מקום בין שפוד לשפוד כפי שיעור שיכול שפוד נוסף להכנס ולצאת בריווח, כלומר, שהמקום שבו הוא מניח את הסכך הכשר גדול יותר מרוחבו של שפוד, ונמצא שהסכך הכשר מרובה על הסכך הפסול, ולפיכך כשרה הסוכה.

סברה הגמרא שכוונת התרצנו כך היא, שמאחר ואין דרך להניח ריווח מצומצם בין שפוד לשפוד, לפיכך בהכרח יש לפרש את דברי המשנה 'אם יש ריווח ביניהן כמותן' שאין הכוונה בצמצום אלא ב'נכנס ויוצא'. ועל כך מקשה הגמרא: **וְהָא אֶפְשָׁר לְצַמְצֻמֵי** – והרי אפשר לאדם לכוין שיהא הריווח בין שפוד לשפוד כפי שיעור הנחת שפוד בצמצום, ואם כן מנין לך לפרש שכוונת המשנה 'כמותן' היינו ב'נכנס ויוצא'.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי**, אכן אפשר להניח ריווח מצומצם בין שפוד לשפוד כפי רוחבו של שפוד בדיוק, אבל משנה זו אינה עוסקת באופן כזה, אלא **בְּמַעֲרִיף** – באדם שלא צמצם, אלא הניח מקום בין שפוד לשפוד כפי השיעור שניתן להכניס ולהוציא שפוד בריווח, ונמצא ששיעור הסכך הכשר מרובה על הפסול.

תירוץ נוסף מביאה הגמרא: **רָבָא אָמַר**, אמנם משנה זו עוסקת כשהניח ריווח כמותם בצמצום, אך מדובר באופן ש**אִם** הָיוּ השפודים **נְתוּנִין 'עֶרֶב'**, כגון שמונחים לרוחב הסוכה ממזרח למערב, **נוֹתְנוֹ** לסכך הכשר **'שְׁתִי'**, דהיינו, מניחו על השיפודים לאורך הסוכה מצפון לדרום, וכן אם היו השיפודים נתונים **'שְׁתִי', נוֹתְנוֹ** לסכך הכשר **'עֶרֶב'**, ובאופן זה אפילו אם לא הניח ריווח בין שפוד לשפוד אלא כדי שיעור הנחת שפוד בצמצום, מכל מקום מאחר ובהכרח הסכך הכשר מונח ראשו האחד על השפוד מכאן וראשו השני על השפוד מכאן, נמצא שהסכך הכשר מרובה, והרי הוא מבטל את הסכך הפסול, ולפיכך הסוכה כשרה.

הגמרא מנסה להביא ראיה לרב הונא בריה דרב יהושע הסובר ש'פרוץ כעומד אסור': **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לדברי רב הונא בריה דרב יהושע. שנינו בברייתא, **שַׁיָּרָא שֶׁחָלְשָׁה בִּכְקָעָה, וְהִקִּיפוּהָ** לבקעה **בְּגַמָּלִין, וּבְאוּכָפוֹת** – מקום המושב שעל הגמל,